

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : моногр. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Пед. думка, 2014. 346 с.
2. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. №1. С. 65-69.

Ірина Лобачова

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти;*

Дар'я Маяцька

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 013 Початкова освіта,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ФОРМУВАННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ГУМАННИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ: МЕТОДИ, ЗАСОБИ ТА ФОРМИ РОБОТИ

Формування гуманних якостей особистості у здобувачів початкової освіти є важливим завданням сучасної педагогіки. Це обумовлено необхідністю виховання всебічно розвинених, морально стійких та відповідальних громадян, здатних до емпатії та взаємодопомоги. Гуманні якості, такі як доброта, чесність, толерантність, повага до інших та вміння співчувати, повинні стати фундаментом особистості кожного учня.

Теоретичні засади гуманістичного виховання розробили І. Бех, А. Бойко, С. Гончаренко, О. Савченко, В. Сухомлинський, Л. Сущенко, Л. Хоружа та ін. Виховання гуманістичних цінностей у школярів представлено у роботах І. Барвінок, С. Борхович, О. Докукіної, Л. Канішевської, В. Киричок, О. Лавроненко, Ж. Петрочко, О. Столяренко, А. Сущенко та ін.

Гуманізм – це система поглядів, яка ставить в центр уваги цінність, гідність та унікальність людини. Він акцентує увагу на значенні індивідуальної свободи, морального вибору та розвитку особистості, а також на важливості гуманних відносин між людьми. Гуманізм вимагає поваги до прав і свобод кожної людини, сприяє терпимості, співчуттю, справедливості та соціальній відповідальності. Основними принципами гуманізму є: цінність людського життя (гуманізм наголошує на важливості кожного людського життя та підтримує зусилля щодо покращення якості життя всіх людей); індивідуальна свобода (важливим аспектом є право кожної людини на свободу думки, висловлювання, віросповідання та дій, поки вони не порушують прав інших); моральний розвиток (гуманізм закликає до розвитку моральних якостей, таких як доброта, чесність, справедливість, співчуття та відповідальність); раціональне мислення (заохочується використання науки, логіки та розуму для вирішення проблем та прийняття рішень); соціальна справедливість (гуманізм підтримує боротьбу за рівні права та можливості для всіх людей, незалежно від їхньої раси, статі, релігії, національності чи соціального статусу); емпатія та співчуття (підкреслюється

важливість розуміння почуттів інших людей та надання допомоги тим, хто цього потребує): гуманітарні цінності (гуманізм підтримує розвиток культури, освіти, мистецтва та інших сфер, які сприяють духовному збагаченню особистості та суспільства).

Відтак, гуманізм є філософією, яка спрямована на розвиток і процвітання людини та суспільства в цілому. Він вимагає від нас поваги до кожної особистості, стимулює розвиток моральних якостей та сприяє створенню справедливого та гармонійного суспільства. У контексті освіти, гуманізм є важливим принципом, який сприяє формуванню всебічно розвиненої, відповідальної та морально стійкої особистості [1; 2].

Гуманні якості особистості – це комплекс морально-етичних характеристик, які визначають поведінку людини у взаємодії з іншими людьми і суспільством. Ці якості базуються на принципах гуманізму і відображають здатність людини діяти в інтересах інших, виявляючи при цьому повагу, доброту, справедливість та емпатію.

Представимо основні гуманні якості особистості:

1.Доброта – здатність виявляти турботу та співчуття до інших людей, допомагати їм без очікування винагороди.

2.Справедливість – вміння діяти чесно та неупереджено, враховуючи права і потреби всіх учасників взаємодії.

3.Емпатія – здатність розуміти і переживати почуття та емоції інших людей.

4.Толерантність – вміння поважати і приймати відмінності між людьми, такі як різні погляди, культури, релігії та національності.

5.Відповідальність – здатність приймати обдумані рішення і відповідати за свої вчинки.

6.Повага – визнання гідності та прав кожної людини.

7.Чесність – вміння говорити правду і діяти відповідно до своїх принципів та моральних норм [5].

Формування гуманних якостей особистості є важливим завданням сучасної освіти, оскільки вони сприяють розвитку морально стійких, відповідальних і соціально адаптованих громадян. Розвиток цих якостей у дітей та підлітків допомагає створювати гармонійне суспільство, де кожен член поважає і підтримує інших, сприяючи загальному благополуччю та процвітанню.

Розглянемо методи формування гуманних якостей у здобувачів початкової освіти.

Моральне виховання через викладання предметів морально-етичного спрямування, проведення тематичних бесід та обговорення літературних творів, що висвітлюють гуманні цінності, сприяють усвідомленню учнями важливості моральних якостей. Під час таких занять учні отримують знання про етичні норми та принципи, вчаться розрізняти добро і зло, розуміти значення чесності, доброзичливості та співчуття. Наприклад, під час уроків з читання чи літератури, обговорюючи вчинки героїв творів, діти можуть аналізувати їхню поведінку з точки зору моральних цінностей.

Ігрові методи через використання рольових ігор, драматизацій та театралізованих виступів допомагає учням уявити себе в різних соціальних

ситуаціях та відчути важливість гуманного ставлення до інших. Через гру діти засвоюють соціальні ролі, розвивають емпатію та здатність до співчуття. Наприклад, під час рольових ігор учні можуть розігравати сценки, де вони повинні допомогти одному з героїв або вирішити конфлікт мирним шляхом. Це сприяє розвитку вміння бачити ситуацію з різних точок зору та розуміти почуття інших.

Проектна діяльність через реалізацію проектів, спрямованих на допомогу іншим, наприклад, благодійні акції, екологічні проекти, допомога старшим, сприяє розвитку співчуття та відповідальності. Проектна діяльність залучає дітей до реальної соціальної активності, де вони можуть відчути свою значимість та користь для інших. Наприклад, учні можуть організовувати акції зі збору речей для дітей з малозабезпечених родин або брати участь у посадці дерев у парку. Такі проекти допомагають дітям усвідомити важливість добрих справ та взаємодопомоги.

Навчання через приклад, адже учителі та батьки повинні демонструвати гуманні якості у своїй поведінці, щоб діти мали перед собою позитивні приклади для наслідування. Діти часто наслідують поведінку дорослих, тому важливо, щоб учителі та батьки демонстрували чесність, доброзичливість, повагу та співчуття. Наприклад, учитель, який допомагає учневі у важкій ситуації або проявляє терпіння та розуміння, стає для дітей прикладом гуманної поведінки.

Аналіз реальних або вигаданих ситуацій, де проявляються гуманні або негуманні вчинки, допомагає учням краще розуміти наслідки своїх дій та значення гуманних цінностей. Під час обговорення діти можуть розмірковувати над тим, як вчинити в тій чи іншій ситуації, які наслідки можуть мати різні рішення, та які цінності слід враховувати. Наприклад, під час класних годин учні можуть обговорювати випадки з життя, де необхідно було проявити чесність, співчуття або допомогу іншим, аналізувати вчинки та їхні наслідки [3; 4].

Ці методи, застосовані в системі виховання, сприяють всебічному розвитку гуманних якостей у здобувачів початкової освіти, допомагають їм стати доброзичливими, відповідальними та співчутливими людьми, здатними до конструктивної взаємодії у суспільстві.

Серед форм роботи з учнями особливу увагу варто звернути на такі як-от: класні години та бесіди (регулярні обговорення морально-етичних питань на класних годинах сприяють формуванню чітких уявлень про гуманні цінності); гуртки та клуби (організація гуртків, клубів за інтересами, де учні можуть спілкуватися, обговорювати проблеми та спільно вирішувати завдання, сприяє розвитку співпраці та взаємоповаги); волонтерська діяльність (залучення учнів до волонтерських проектів допомагає розвивати в них відповідальність, співчуття та готовність допомагати іншим; екскурсії та зустрічі з цікавими людьми (екскурсії до музеїв, культурних установ, зустрічі з видатними людьми, які мають гуманістичні цінності, надихають учнів на наслідування) тощо [3; 4].

Отже, формування гуманних якостей особистості у здобувачів початкової освіти є ключовим аспектом сучасного виховання. Використання різноманітних методів та форм роботи сприяє всебічному розвитку учнів, формуванню в них моральних та етичних цінностей. Важливо, щоб цей процес був систематичним, послідовним та підтримувався як у школі, так і в родині. Це забезпечить

виховання відповідальних, доброзичливих та співчутливих громадян, здатних до конструктивної взаємодії у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
3. Кузьменко В. В. Теорія і методика виховання гуманізму в учнів молодших класів. Київ : Педагогічна думка, 2010. 320 с.
4. Пироженко Л. В. Виховання гуманних взаємин у дітей : навчально-методичний посібник. Київ : Освіта, 1997. 172 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1974. 255 с.

Оксана Писарчук

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та педагогіки
Західноукраїнський національний університет*

Ростислав Руденський

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка*

ВПЛИВ ГУМОРУ НА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Формування особистості здобувача дошкільної освіти засобами гумору є предметом українських (Т. Валентьева, Н. Гавриш, О. Писарчук, І. Попова, В. Чайка та ін.) та зарубіжних досліджень (L. Barnett, D. Bergen, R. Martin, P. McGhee). Сучасні підходи щодо використання гумору як засобу навчання і виховання старших дошкільників науковцями і методистами узагальнюються в тому, що його потенціал реалізується у формуванні художньо-образного мовлення дітей (А. Богущ, Н. Гавриш, А. Коваленко, І. Попова), засобу врегулювання конфліктних ситуацій між дошкільниками та розвитку у них soft skills (Л. Гладун, О. Писарчук), розвитку позитивних мотивів пізнання, учіння, зокрема в умовах дистанційного навчання (О. Писарчук, В. Чайка, О. Чикурова, О. Янкович) [1; 3; 5]. Актуальною залишається проблема визначення розвитку почуття гумору в дітей-дошкільників у контексті їх загального розумового розвитку, формуванні їх пізнавальної активності. Передусім, для розробки методики формування почуття гумору в старших дошкільників необхідно дослідити та узагальнити психологічні аспекти реалізації зазначених двох процесів (формування пізнавальної активності та формування у них почуття гумору): як саме ці процеси протікають в загальному розвитку психіки дитини, чи зливаються вони, коли і як диференціюються, взаємозбагачуються тощо. Для того, щоб з'ясувати ці взаємовпливи звертаємось до теорії розвитку інтелекту Ж. Піаже, та розвитку почуття гумору в контексті загального розумового розвитку П. Макгі [9; 10]. Наше дослідження базується на зазначених концепціях